

*Драчевський Є. Ю.,
аспірант кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ ПРО НЕЗАКОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ АБО ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР, ЛОТЕРЕЙ (СТ. 203-2 КК УКРАЇНИ)

Анотація. Стаття присвячена критичному аналізу кримінально-правової норми про незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей (ст. 203-2 Кримінального кодексу України), за результатами якого отримано науково обгрунтовану відповідь на питання про оптимальність закріпленого в ній кола кримінально протиправних діянь.

Зокрема, доведено, що зарахування до злочинних не лише організації чи проведення азартних ігор, які здійснюються без ліцензії, а й тих, що відбуваються з будь-яким порушенням положень регулюючого законодавства, хоча й дозволяє охопити максимально можливе коло порушень, але призводить до того, що кримінально протиправними будуть визнані безліч порушень регулюючого законодавства, ступінь суспільної небезпеки багатьох з яких не є достатнім для визнання їх злочинними. Що ж до пропозиції про виділення в проєктованій забороні такої форми об'єктивної сторони, як надання приміщень для незаконних азартних ігор або інше сприяння такій діяльності, то аргументується, що вона не може бути підтримана через те, що така поведінка безболісно могла б бути оцінена за допомогою норм про співучасть як пособництво.

Обгрунтовано, що такі діяння, як прийом ставки в особи, яка не може бути гравцем відповідно до закону, не додатково (додатковий об'єкт), а насамперед (основний об'єкт) порушують саме відносини моральності, а не господарські відносини, які не можуть, за умови наявності ліцензії, зазнати шкоди через абсолютну заборону на провадження такого різновиду діяльності. З огляду на це, тобто відсутність (або ж мінімальний характер) господарського складника, резюмується, що відповідній ознаці не має надаватися криміноутворююче значення в конструюванні складу, розміщеного саме в розділі VII Особливої частини Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

З урахуванням аргументів, представлених у статті, робиться загальний висновок про те, що в кримінально-правовій нормі про незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор має йтися лише про організацію та проведення азартних ігор, які здійснюються без ліцензії, адже саме ці дії завдають найбільшої шкоди відповідним господарським відносинам. Що ж до деяких інших порушень законодавства у сфері організації та провадження азартних ігор, то вони за умови доведення необхідності їхньої криміналізації мають розглядатися як посягання на моральність.

Ключові слова: гральний бізнес, азартні ігри, лоте-рея, ліцензія, законодавство, злочин, кримінальна відповідальність.

Постановка проблеми. 14 липня 2020 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» (далі – Закон від 14 липня 2020 р.). Головним наслідком ухвалення цього Закону стало скасування (з урахуванням обмежень, передбачених у Прикінцевих та Перехідних положеннях) чинної в нашій державі з 2009 р. абсолютної заборони на зайняттям гральним бізнесом, що своєю чергою зумовило внесення одночасних змін і до ст. 203-2 Кримінального кодексу (далі – КК) України, в оновленій редакції якої, що логічно, вже вказується не на легалізоване наразі «зайняття гральним бізнесом», а лише на «незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей».

Водночас маємо зазначити, що спосіб втілення відповідної законодавчої ініціативи в нормативний матеріал не знайшов одностайної підтримки у фаховому середовищі, а дискусії з цього приводу активно тривають і донині. При цьому чи не найбільше запитань викликає коло тих діянь, кримінальна відповідальність за вчинення яких була передбачена у ст. 203-2 КК України. Потреба отримання відповіді на ці питання і зумовила вибір теми дослідження.

У вітчизняній юридичній літературі розглядувана проблематика ставала предметом наукових розвідок таких вчених, як Д.О. Васильєва, В.В. Висоцька, А.А. Вознюк, О.З. Гладун, О.О. Дудоров, Д.В. Каменський, Р.О. Мовчан, Н.О. Петричко, А.С. Політова, С.В. Рябчук, А.В. Савченко та інших. Незважаючи на позначену доктринальну активність, мусимо констатувати, що більшість робіт названих авторів виконувалася ще до прийняття аналізованих змін до законодавства, через що в них не досліджувалася нова редакція розглядуваної кримінально-правової заборони.

Метою статті є критичний аналіз кримінально-правової норми про незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей (ст. 203-2 КК України), за результатами якого має бути отримана науково обгрунтована відповідь на питання про оптимальність закріпленого в ній кола кримінально протиправних діянь.

Вклад основного матеріалу дослідження. Ознаки об'єктивної сторони досліджуваного складу кримінального правопорушення (далі – к. пр.) закріплені у ст. 203-2 КК України за допомогою вказівки на три форми суспільно небезпечного діяння, для з'ясування змісту кожного з яких необхідно звертатися до положень двох актів регулюючого законодавства – вже згаданого вище Закону від 14 липня 2020 р. та Закону України від 6 вересня 2012 р. «Про державні лотереї

в Україні» (далі – Закон від 6 вересня 2012 р.). Йдеться про такі альтернативні діяння:

1) організація або проведення азартних ігор без ліцензії на провадження відповідного виду діяльності з організації та проведення азартних ігор, що видається відповідно до закону;

2) випуск чи проведення лотерей особою, яка не має статусу оператора лотерей;

3) організація чи функціонування закладів із метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводяться в мережі Інтернет.

Водночас маємо зазначити, що, крім передбачених ст. 203-2 КК України, відповідне регулююче законодавство забороняє й багато інших діянь:

– у контексті *азартних ігор* йдеться про проведення азартних ігор та розміщення гральних закладів на тимчасово окупованій території України, організацію та проведення азартних ігор, що не відповідають вимогам Закону, а також поза межами гральних закладів (крім азартних ігор, що проводяться в мережі Інтернет), проведення у певних випадках азартних ігор без використання онлайн-системи організатора азартних ігор, використання несертифікованого грального обладнання для проведення азартних ігор, прийняття ставок у кредит або з наступною оплатою, приймання ставки в азартній грі в осіб, які не можуть бути гравцями, а також заборона брати участь в азартній грі деякими іншими суб'єктами тощо (ч. 6 ст. 2, ч. 4 ст. 15, ч. 1 ст. 16, ч. 4 ст. 18 Закону від 14 липня 2020 р.);

– що ж до *лотерейної діяльності*, то в Україні забороняється розташовувати пункти розповсюдження державних лотерей на тимчасово окупованій території України, безпосередньо у приміщеннях, в яких розміщено органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, у приміщеннях закладів культури, медичних закладів, спеціалізованих дитячих розважальних центрів тощо, проводити державні лотереї, які мають ознаки азартних ігор у казино, приймати ставки в лотерею від осіб, які не досягли 18-річного віку, розігрувати призи, виражені в іноземній валюті тощо (ч. 6 та ч. 10 ст. 9, ч. 3 ст. 10, ч. 4 ст. 12 Закону від 6 вересня 2012 р.).

У зв'язку з цим виникають два взаємопов'язаних питання, без вирішення яких не варто сподіватися на досягнення задекларованих цілей цього дослідження:

1) чому серед усієї продемонстрованої множинності недозволених дій кримінально протиправними законодавець вибрав лише ті, що вказані у ст. 203-2 КК України?

2) чи є виправданим згадування в аналізованій кримінально-правовій забороні і про інші, крім описаних у двох перших формах, діяння?

Вивчення відповідного вітчизняного та іноземного досвіду дає підстави виділити кілька основних підходів до визначення кола злочинних діянь, які пов'язані з азартними іграми¹.

Перший підхід полягає у зарахуванні до числа кримінально протиправних лише тих дій, які здійснюються без ліцензії (дозволу, погодження). На користь такого варіанту передусім свідчить те, що саме безліцензійне провадження азартних ігор завдає найбільшої шкоди господарським відносинам, а тому саме і лише за такі дії варто встановлювати кримінальну відповідальність.

Тут слід зазначити, що саме такий підхід передбачався як первинною редакцією проекту Закону від 18 грудня 2019 р.,

який згодом набув статусу Закону від 14 липня 2020 р., так і в альтернативних останньому законопроектах № 2285, № 2285-9 та № 2285-10, автори яких пропонували вказати у ст. 203-2 КК України лише на одне діяння – організація та проведення азартних ігор без ліцензії. Аналогічний варіант знайшов підтримку і в парламентаріїв більшості балканських держав (Македонія, Сербія, Хорватія, Чорногорія), Люксембургу, ПАР, Швеції, а також частково у Фінляндії та ФРН.

Сутність **другого підходу** полягає в зарахуванні до злочинних не лише організації чи проведення азартних ігор, які здійснюються без ліцензії, а й тих, що відбуваються з будь-яким порушенням положень регулюючого законодавства (Албанія, Болгарія, Чехія). Такий варіант, який суттєво нагадує конструювання діючої до набрання чинності Законом від 15 листопада 2011 р. загальної ст. 202 КК України «Порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю», свого часу пропонувала і Н.О. Петричко. Зокрема, дослідниця виступала за доповнення КК України новою ст. 202-1 «Незаконні організація або проведення азартних ігор, лотерей чи розіграшів», у межах якої мала б бути встановлена кримінальна відповідальність за організацію або проведення азартних ігор, лотерей чи розіграшів: 1) без їхньої державної реєстрації; 2) без одержання ліцензії; 3) з порушенням умов ліцензування; 4) з порушенням правил їх проведення незалежно (на відміну від ст. 202) від розміру отриманого доходу [1, с. 220]. Таким чином розмірковував і О.З. Гладун, який писав про те, що не тільки законодавча заборона, а й належний державний контроль грального бізнесу, що передбачає визначення спеціальних обмежень та вимог до суб'єктів, які організують і проводять азартні ігри, може слугувати надійним бар'єром для зростання загрози моральності, індивідуальному та громадському здоров'ю [2, с. 83–84].

Прибічники такого варіанту можуть апелювати до того, що він дає змогу охопити максимально можливе коло порушень регулюючого законодавства. Однак, частково погоджуючись із цим очевидним аргументом, ми все ж схилиємося до думки, що зазначена обставина є більшою мірою аргументом «проти», а не «за» впровадження такого підходу, коли кримінально протиправними будуть визнані безліч порушень регулюючого законодавства, ступінь суспільної небезпеки багатьох з яких не є достатнім для визнання їх злочинними. Для ілюстрації сказаного зазначимо, що відповідно до Постанови КМУ від 21 грудня 2020 р. № 1341 порушенням умов ліцензування (ліцензійних умов) у сфері організації та проведення азартних ігор можуть вважатися, наприклад: незабезпечення зберігання у гральному закладі казино документів про право власності або користування відповідним приміщенням; непроведення обліку використання ігрових заміників гривні; неповідомлення органу ліцензування про будь-які зміни даних, зазначених у документах організатора азартних ігор, що зберігаються в ліцензійній справі протягом строку, встановленого законом, тощо. Та чи може криміналізація всіх цих дій вважатися соціальною? На нашу думку, очевидно, що ні.

У цьому контексті хотілося б пригадати, що для звуження меж криміналізації в чинній до 2011 р. ст. 202 КК України відповідальність передбачалася лише за те порушення порядку зайняття господарською діяльністю, яке було пов'язане з отриманням доходу у великому розмірі. На переконання О.О. Дудорова, ця ознака, будучи показником масштабів злочинної поведінки, давала змогу зосереджувати зусилля правоохоронців на

¹ Тут і далі все сказане стосуватиметься і лотерей.

суспільно небезпечних формах нелегального бізнесу і не відволікати увагу на поведінку дрібних «вимушених підприємців» [3, с. 439–440].

Однак використання цієї криміноутворювальної ознаки у ст. 203-2 КК України – навіть якщо залишити поза увагою ту обставину, що «змістовне наповнення доходу у великих розмірах свого часу стало справжнім каменем спотикання для теоретиків і практиків» [4, с. 151] (і не лише вітчизняних [5, с. 13]) – ми підтримати не можемо. Причому на формування такої позиції вплинув не лише очевидний факт, що у випадку з організацією та проведенням азартних ігор навряд чи доводиться вести мову про згаданих О.О. Дудоровим «вимушених підприємців», а й передусім те, що аналізованим посяганням притаманний такий ступінь (надзвичайно високий) та характер (багатооб'єктність) суспільної небезпеки, з урахуванням яких кримінально караними, на нашу думку, мають визнаватися будь-які їхні прояви, незалежно від розмірів отриманих доходів. Додатковим обґрунтуванням нашої позиції служить загалом не характерна для регламентації кримінальної відповідальності за організацію та проведення азартних ігор солідарність, яку із вказаного питання займають парламентарії іноземних країн: як і ми, останні одностайні в оцінці того, що розмір отриманих доходів може бути врахований хіба що в процесі диференціації, але не криміналізації відповідних діянь.

На відміну від другого, в рамках **третього підходу** кримінально караними визнаються не будь-які, а лише певні (поруч із «безліцензійною» діяльністю) порушення регулюючого законодавства. Наприклад, у ст. 171-2 КК РФ (як і у ст. 307 КК Казахстану), крім діянь, пов'язаних з інформаційно-телекомунікаційними мережами, також вказано на організацію та проведення азартних ігор поза гальною зоною та низку інших порушень. Карний казначейський кодекс Польщі передбачає покарання, зокрема, і для того, хто: всупереч положенням закону або умовам концесії чи ліцензії влаштує або здійснює азартну гру, гру на автоматі або взаємний заклад (ст. 107); всупереч положенням закону або ліцензії організує або проводить речову лотерею, речову гру бінго, рекламну лотерею або аудіотекстову лотерею (ст. 108); надає змогу особі, якій не виповнилось 18 років, брати участь в азартній грі [4, с. 148; 6, с. 113–116]. Ще ширше коло діянь криміналізоване ст. 202 КК Канади.

Найчастіше ж у межах цього підходу додатково – інколи в межах однієї (ст. 204 КК Данії, ст. 307 КК Казахстану, ст. 212 КК Киргизії, ст. 171-2 КК РФ, ст. 360 КК Угорщини, розділ 16 глави 17 КК Фінляндії) або двох різних статей (ст.ст. 197–198 КК Албанії) – забороняються такі дії, як надання приміщень для незаконних організацій та/або проведення азартних ігор. Вочевидь, мотиви такого рішення є подібними до тих, якими О.О. Дудоров пояснює виокремлення третьої форми об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 203-2 КК України, – уможливлення кримінальної відповідальності працівників відповідних закладів, які самі азартні ігри не проводять, однак надають доступ до них у мережі Інтернет [4, с. 150]. До речі, саме мотивом більш ефективної протидії азартним іграм в Інтернеті В.В. Висоцька пояснювала свою пропозицію запровадити кримінальну відповідальність за сприяння в підготовці, забезпеченні організації та проведення азартних ігор, у т. ч. шляхом надання технічних засобів, приміщення, або в наданні

доступу до азартних ігор [7, с. 136, 196] (такий підхід знайшов своє втілення в межах ст. 284 КК ФРН).

Однак оптимальність і такого підходу, частково сприйнятого і в Україні, для нас виглядає сумнівною. Зокрема, виділення в проєктованій забороні такої форми об'єктивної сторони, як надання приміщень для незаконних азартних ігор або інше сприяння такій діяльності, не може бути підтримане через те, що така поведінка:

1) якщо вона стосується дозволених регулюючим законодавством видів діяльності, які, проте, здійснюються без ліцензії, безболісно могла б бути оцінена за допомогою норм про співучасть як пособництво (ч. 5 ст. 27 – ст. 203-2 КК України);

2) якщо вона стосується заборонених регулюючим законодавством видів діяльності, то не має визнаватися посяганням на господарські відносини.

До речі, наведені положення стосуються і згаданої вище діяльності щодо надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводяться в мережі Інтернет. Та при цьому слід зробити важливе уточнення – особи, які здійснюють відповідний вид діяльності безліцензійно², мають визнаватися не пособниками, а виконавцями відповідного к. пр. З цього приводу в юридичній літературі зазначається, що якщо суб'єкт господарювання свідомо надає доступ до конкретного сайту азартних ігор і бере участь у проведенні розрахунків із гравцями, то фактично така діяльність є проведенням азартних ігор. Субагентський договір, як і наявний дозвіл на надання послуг зв'язку, не змінює, а лише прикриває зміст здійснюваної (нелегальної) діяльності. Власник такого закладу не просто надає доступ у мережу Інтернет всім бажаючим, він свідомо бере участь в укладанні угод про вигреш між його відвідувачами і компанією-власником Інтернет-казино [4, с. 150; 8, с. 130–131]. Крізь призму сказаного хотілося б нагадати, що в чинному раніше Законі України від 15 травня 2009 р. «Про заборону гальною бізнесу в Україні» була закріплена законодавча дефініція двоєдиного поняття «організація та проведення» азартних ігор, в якій прямо вказувалося на те, що це діяльність організаторів азартних ігор, що здійснюється саме з **метою створення умов для здійснення азартних ігор** та видачі вигрешів (прізвів) учасникам азартних ігор.

Аналізуючи нову редакцію ст. 203-2 КК України, О.О. Дудоров та Р.О. Мовчан задаються питанням, чи можна вважати виправданою вказівку в цій нормі лише на здійснення відповідної діяльності без ліцензії і незгадування при цьому про порушення істотних умов ліцензування, зокрема, прийом ставки в особи, яка не може бути гравцем відповідно до закону, розміщення гальною обладнання поза межами гальних закладів (спеціальних гальних зон) тощо. Вчені підкреслюють, що такі діяння відносяться моральності, які є додатковим обов'язковим об'єктом розглядуваного к. пр., можуть завдати навіть більшої шкоди, ніж прояви вже забороненої аналізованою нормою поведінки [9, с. 126–127]³.

Ми повністю погоджуємося із вченими стосовно тієї шкоди, яку відносинам моральності можуть завдати відповідні діяння. Водночас ми переконані в тому, що такі прояви не додатково

² Незважаючи на положення ст. 203-2 КК України, регулююче законодавство насправді дозволяє організувати та провадити певні азартні ігри в мережі Інтернет.

³ В одній зі своїх попередніх праць фахівці аргументовано довели, що викладена в первинній редакції норма про заборону гальною бізнесу в Україні мала бути розміщена саме серед злочинів проти моральності, а не серед господарських деліктів [10, с. 230–234].

(додатковий об'єкт), а насамперед (основний об'єкт) порушують саме відносини моральності, а не господарські відносини, які, подібно до ситуації з «діяльністю з надання телекомунікаційних послуг зв'язку та будь-якого обладнання для організації та надання обладнаних місць третім особам для доступу до мережі Інтернет», не можуть, за умови наявності ліцензії, зазнати шкоди через абсолютну заборону на провадження такого різновиду діяльності. З огляду на це, тобто відсутність (або ж мінімальний характер) господарського складника, відповідній ознаці не має надаватися криміноутворююче значення в конструюванні складу, розміщеного саме в розділі VII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності», що, однак, не виключає визнання саме її кваліфікуючою ознакою розглядуваного багатоб'єктного злочину. Зазначимо, що саме таким чином аналогічне за змістом питання було вирішене казахськими парламентаріями, які передбачили таку кваліфікуючу ознаку організації незаконного грального бізнесу, як вчинення відповідних дій із використанням неповнолітнього або з його участю в азартних іграх (ст. 307).

Крім того, у разі визнання беззаперечної суспільної небезпеки прийняття ставки в неповнолітнього (як і проведення азартних ігор у недозволених місцях) виникає питання: а чи є таке діяння небезпечнішим, ніж, скажімо, продаж алкоголю особам, які не досягли 18-річного віку, у приміщеннях та на території закладів освіти, закладів охорони здоров'я, в місцях проведення спортивних змагань за участю дітей тощо – діяння, які також заборонені господарським законодавством (ст. 15-3 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»), але при цьому не включені до числа кримінально протиправних. На нашу думку, ні, а тому включення до числа злочинних лише відповідних діянь у сфері азартних ігор буде черговим проявом безсистемності, через що ми таке рішення, звісно, підтримати не можемо.

Аналізуючи антисуспільну спрямованість такого діяння, як надання неповнолітнім змоги брати участь в азартних іграх, не можна не помітити те, що вона має багато спільних рис з об'єктом передбаченого ст. 304 КК України втягнення неповнолітніх у заняття азартними іграми, які посягають на моральні засади суспільства в частині охорони неповнолітніх від негативного впливу азартних ігор. До речі, свого часу в юридичній літературі пропонувалося вилучити зі ст. 304 КК України вказівку на втягнення неповнолітніх у заняття азартними іграми і водночас утворити за рахунок цієї обставини кваліфікований склад злочину, передбаченого ст. 203-2 КК України [11, с. 196–197, 251].

Однак, зважаючи на очевидну «антиморальну» спрямованість відповідного діяння, ми схильні вважати, що зміни (за умови доведення їхньої доцільності) до ст. 304 КК України мають відбуватися в напрямі, який є прямо протилежним до озвученого вище, – не вилученні вказівки на азартні ігри та її «перенесенні» до ст. 203-2, а, навпаки, доповненні ст. 304 КК України чи іншої статті, розміщеної саме серед к. пр. проти моральності, згадуванням про надання можливості участі в азартній грі неповнолітній особі. Водночас ще раз підкреслимо, що питання про доцільність криміналізації такого діяння, як допущення до азартних ігор (за умови наявності ліцензії), потребує окремого дослідження. Зокрема, в такому

разі неодмінно необхідно довести виправданість встановлення кримінальної відповідальності саме за ці діяння за одночасної її відсутності, наприклад, за продаж тим же неповнолітнім алкогольних напоїв та тютюнових виробів, які теж є підліцензійними видами діяльності.

Що ж до ідеї про об'єднання в межах єдиної норми відповідальності за незаконну організацію та проведення азартних ігор і втягнення неповнолітніх у заняття азартними іграми, то вона цілком має право на існування, однак, по-перше, лише за умови абсолютної заборони грального бізнесу, за якої будь-які прояви останнього автоматично перетворюються на посягання на моральність, по-друге, що випливає з першого, здійснена вона має бути не в межах розділу VII, як це пропонували В.В. Кузнецов, Н.О. Семчук та В.Д. Чабанюк, а в межах розділу XII Особливої частини. Покажемо у цьому аспекті є приклад КК Узбекистану, в якому існує єдина норма (ст. 278), в межах якої передбачається (щоправда, в різних частинах) відповідальність за три **абсолютно** заборонених діяння:

- 1) організацію та проведення азартних ігор;
- 2) втягнення неповнолітнього в азартні та інші засновані на ризику ігри;
- 3) подібне до передбаченого ст. 203-2 КК України надання послуг у мережах телекомунікації, у т. ч. провайдерів всесвітньої інформаційної мережі Інтернет, для організації чи проведення азартних ігор.

Відповідно, корелюючись із нашою логікою, розміщена така норма була не серед господарських деліктів, а серед злочинів проти громадського порядку. Видається, що така «доля» (перенесення до розділу XII Особливої частини КК України) цілком могла б спіткати не лише згадані діяння, а й передбачені нині у ст. 203-2 «організацію чи функціонування закладів із метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводяться в мережі Інтернет», які, ще раз це підкреслимо, через свою абсолютну заборону регулюючим законодавством мають визнаватися посяганнями на моральність.

Висновки. Отже, зважаючи на аргументи, представлені у статті, ми дійшли висновку, що в кримінально-правовій нормі про незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей має йтися лише про організацію та проведення азартних ігор (лотерей), які здійснюються без ліцензії, адже саме ці дії завдають найбільшої шкоди відповідним господарським відносинам. Що ж до деяких інших порушень законодавства у сфері організації та провадження азартних ігор (зокрема, прийом ставки в особи, яка не може бути гравцем відповідно до закону; передбачені в чинній ст. 203-2 КК України організація чи функціонування закладів із метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводяться в мережі Інтернет), то вони, за умови доведення необхідності їхньої криміналізації, мають розглядатися як посягання на моральність.

Література:

1. Петричко Н.О. Незаконні азартні ігри: кримінально-правове та кримінологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 258 с.
2. Гладун О. Суспільна небезпечність зайняття гральним бізнесом. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 4. С. 81–85.
3. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика : монографія. Київ : Юридична практика, 2003. 924 с.

4. Дудоров О.О. Кримінальна відповідальність за незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей: аналіз законодавчих новел. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 144–152.
5. Мосечкин И.Н. Уголовно-правовые меры противодействия незаконной игровой деятельности : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2016. 190 с.
6. Карний казначейський кодекс Республіки Польща. Переклад / наук. ред. П.С. Берзін. Київ : Ваіте, 2015. 164 с.
7. Висоцька В.В. Зайняття гральним бізнесом: кримінально-правовий аналіз складу злочину : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 241 с.
8. Науменко О.В. О некоторых аспектах реализации уголовно-правовой нормы об ответственности за организацию и проведение азартных игр в сети Интернет. *Вестник Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации*. 2015. № 1. С. 127–131.
9. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. № 4. С. 120–140.
10. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитись зі стратегією розвитку. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. № 2. С. 215–263.
11. Кузнецов В.В., Семчук Н.О., Чабанюк В.Д. Кримінально-правова охорона моральності неповнолітніх: порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : ФОП Кандиба Т.П., 2017. 276 с.

Drachevsky Ye. Directions of improving the criminal law on illegal activities in the organization or conduct of gambling, lotteries (Article 203-2 of the Criminal Code of Ukraine)

Summary. The article is devoted to a critical analysis of the criminal law norm on illegal activities related to the organization or conduct of gambling, lotteries (Article 203-2 of the Criminal Code of Ukraine), based on the results of which a scientifically substantiated answer to the question of the optimality of the range of criminal offenses enshrined in it was obtained.

In particular, it has been proven that the criminalization of not only the organization or conduct of gambling, which is carried out without a license, but also those that occur with any violation of the provisions of the regulatory legislation, although it allows to cover the maximum possible range of violations, but leads to the fact that many violations of regulatory legislation will be recognized as criminally unlawful, the degree of public danger of many of which is not sufficient to recognize them as criminal. As for the proposal to single out in the projected ban such a form of an objective aspect as the provision of premises for illegal gambling or other assistance to such activities, it is argued that it cannot be supported because such behavior could painlessly be assessed using rules on complicity as aiding.

It has been substantiated that such actions as accepting a bet from a person who cannot be a player in accordance with the law, not additionally (additional object), but first of all (main object) violate precisely moral relations, and not economic relations that cannot, subject to the availability of a license, suffer damage due to the absolute prohibition on the implementation of this type of activity. Taking this into account, that is, the absence (or minimal nature) of the economic component, it is summarized that the corresponding feature should not be given a criminogenic value when designing the composition, placed precisely in Section VII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine “Criminal Offenses in the Sphere of Economic Activity”.

Taking into account the arguments presented in the article, a general conclusion is made that in the criminal law on illegal activities in the organization or conduct of gambling, lotteries, we should only talk about the organization and conduct of gambling, which are carried out without a license, because these actions inflict the greatest harm on the respective economic relations. As for other violations of the legislation in the field of organizing and conducting gambling, they, subject to proof of the need to criminalize them, should be considered as an encroachment on morality.

Key words: gambling business, gambling, lottery, license, legislation, crime, criminal liability.